עלה אדם על מטתו. אם התפלל של ערבית מבעוד יום ועלה על מטתו שוב אין מטריחין אותו לירד ולחזור ולהתפלל בזמנו: כל מן דהוינא עבד כן. כל זמן שהייתי עושה כך והתפללתי מבע״י והלכתי לישן הייתי מתפחד כל אותו הלילה: לית לך. סתמא הש״ס הוא דקאמר לה אין לך אלא כהאי דאמרי׳ לעיל שאפי׳ לכתחילה מותר להקדים ולהתפלל מבעוד יום: אתיין אילין פלגוותא. אם היא חובה או רשות כאלין פלגוותא דפליגי לעיל אם תפלת נעילה פוטרת לשל ערבית דלמ״ד רשות פוטרת ולמ״ד חובה בפני עצמה היא אין תפלה אחרת פוטרת אותה: הפטר את העם. ותשתוק מלתרגם: לר׳ זינון החזן. חזן הכנסת שהוא ממונה על צרכי הצבור: אמרו לו אמור. יתחיל לומר מה דאמרו לקמיה מקרא הזה כי על מי לא עברה רעתך תמיד ועל שם שהיה מלעג אותו בכמה וכמה פעמים: וכמה ספסלין היו שם. שהוסיפו בו ביום לפי שכולם היו באין לבית המדרש לשמוע וללמוד: כהאי דתנינן

תורה אור

*עלה אדם על מטתו אין מטריחין אותו לירד אמר ר״ז כל מאן דהוינא עביד כן הוינא מפחד בליליא לית לך אלא כהדא דרבי מפקד לאבדן אמוריה אבריז קומי ציבורא מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קאים רבי חייא בר ווא מפקד לאמוריה מאן דמצלי יצלי דרמשא עד יומא קאים: אמר רבי יעקב בר אחא תניא *תמן תפילת הערב מהו ר״ג אומר חובה רבי יהושע אומר רשות אמר ר״ח אתיין אילין פלגוותא כאינון פלגוותא *מ״ד חובה אין נעילה פוטרת של ערב ומ״ד רשות נעילה פוטרת של ערב ומעשה בתלמיד אחד שבא ושאל את רבי יהושע תפלת הערב מהו א״ל [א] רשות בא ושאל את ר״ג תפלת הערב מהו א״ל חובה א״ל והא רבי יהושע אמר לי רשות א״ל למחר כשאכנס לבית הוועד עמוד ושאל את ההלכה הזאת למחר עמד אותו תלמיד ושאל את ר״ג תפלת הערב מהו א״ל חובה א״ל והא ר׳ יהושע אמר לי רשות אמר ר״ג לר׳ יהושע את הוא אומר רשות א״ל לאו א״ל עמוד על רגליך ויעידו בך והיה ר״ג יושב ודורש ורבי יהושע עומד על רגליו עד שריננו כל העם ואמרו לרבי חוצפית המתורגמן הפטר את העם אמרו לרבי זינון החזן אמור התחיל ואמר התחילו כל העם ועמדו על רגליהם ואמרו לו [ז] °כי על מי לא עברה רעתך תמיד הלכו ומינו את ראב״ע בישיבה בן שש עשרה שנה ונתמלא כל ראשו שיבות והיה ר״ע יושב ומצטער ואמר לא שהוא בן תורה יותר ממני אלא שהוא בן גדולים יותר ממני אשרי אדם שזכו לו אבותיו אשרי אדם שיש לו יתד במי להיתלות בה וכי מה היתה יתידתו של ראב״ע שהיה דור עשירי לעזרא וכמה ספסלין היו שם רבי יעקב בר סיסי אמר שמונים ספסלין היו שם של תלמידי חכמים חוץ מן העומדים לאחורי הגדר רבי יוסי ב״ר אבון אמר שלש מאות היו שם חוץ מן העומדים לאחורי הגדר *כיי דתנינן

עין משפט
נר מצוה

כה
א מיי׳ פ״א מה׳ תפלה ופ״ג ופ״ט סמ״ג עשין יט טוש״ע או״ח סי׳ רלה רלו רלז

מסורת הש״ס

ע׳ תוס׳ חגיגה ט: ד״ה או. ותוס׳ יומא פז: ד״ה והאמר. וכתו״י שם.

ברכות כז:

ע׳ תוס׳ יומא פז: ד״ה והאמר וכתוי״ט שם

נחום ג

זבחים יח:

גליון הש״ס

[ז] כי על מי לא עברה. ע׳ בו״ח אכרי״ט חלק יו״ד ס׳ טז וכפ״כ בחו״מ ס׳ הל סק״ז. ודו״ק:

מראה הפנים

אתיין אילין פלגוותא כאינון פלגוותא וכו׳. התוס׳ בשלהי יומא כתבו בד״ה והאמר רב תפלת ערבית רשות וכו׳ נהי דרשות היא אין לבטלה בחנם וכו׳ והכי משמע בירושלמי דתפלת השחר דלמ״ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרתה ולמ״ד רשות וכו׳ משמע אבל בחנם אין לבטלה ואע״פ שחולק על הש״ס שלנו בזה דבגמרא דידן משמע דרב לדברי האומר חובה קאמר אבל למ״ד רשות לא בעי תפלה לפוטרה מ״מ במה שלנו יכולין להשוותם יש לנו להשוותם. וכ״כ הרא״ש ז״ל בריש פרקין דים להביא ראיה מהא דהכא דאין לבטלה בחנם דבזה שוין הן הני תרי תלמודי אע״פ דפליגי בענין אוקמתי דהפלוגתות בדין דפוטרת או לא עכ״ל. והנני הנני מבאר לך טעם פלוגתייהו ובמה דפליגי ומתוך כך יתבאר ג״כ טעם פלוגתא דהכא בכל התפלות וטעמא דפלוגתא דאמוראי לכל חד וחד כדאית ליה במה שלא נתבאר לן מסוגית ש״ס הבבלי ויתבאר מהתוספתא ומסוגית הש״ס דהכא ויתבאר נמי מ״ז דנ״מ להיכא מבינייהו והנה בטעמא דפלוגתא דר״י ורבנן בתפלת השחר מבואר הוא בש״ס דילן דר״י ס״ל תמיד של שחר קרב בד׳ שעות ולרבנן עד חצות ובזה הוא דפליגי דרבנן דרשי בבקר יתירא דגבי מן תלקטו לשני בקרים משום דלקטו בג׳ שעות וא״כ חד בקר שבה שעות והיינו בקר דתמיד ור׳ יהודה ס״ל דהאי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת קודם זמן בקר דעלמא דהוי ד׳ שעות והם לקטו בג׳ שעות וא״כ למדנו דבקר דהתמיד היינו ד׳ שעות כמו שהובא זה לעיל ד״ה טעמון דרבנן וביכורים דלעיל מיניה דהש״ס דהתם דמתנן לה להאי ברייתא דמכילתא ותם השמש ונמס וכו׳ דבתרווייהו שפיר הוא דאתייא ס״ל להש״ס דהתם כמי דמכאן הוא למדו ר״י ורבנן לכל חד וחד כדאית ליה לטעם פלוגתייהו וזה פשוט ונתבאר ג״כ לעיל דשיטתא דהאי ש״ס לא ס״ל למידרש בבקר יתירא דגבי מן אלא דה״ק בכל בקר ובקר לקטו אותו וזה מוכרח הוא מדקאמר לעיל דר׳ יודה דריש בבקר דתמיד מבבקר דמן והא התם תרי בקר כתיבי אלא ע״כ דלא מידרש ליה כלל להאי בבקר יתירא דגבי מן והיינו דמהדר לעיל בתר טעמייהו וקאמר טעמון דרבנן דקאמרי עד חצות משום דדרשי שנים ליום חלוק את היום וא״כ תמיד של שחר היה קרב עד חצות ור׳ יהודה ס״ל דליום לדרשא אחרינא קאתי ליום כנגד היום וכו׳ שמעינן השתא מיהת טעמייהו דר״י ורבנן להתרי שיטות דתרי תלמודי וכל זה הוא בענין תפלה של שחר ובטעם תמיד של שחר אבל לטעם פלוגתייהו בתפלת המנחה לא נתבאר בהש״ס דילן בהדיא אלא דממילא מיבעי לן למימר דר״י ס״ל דתמיד של בין הערבים עד פלג המנחה היה קרב ולא למעלה מזמן הזה ורבנן ס״ל דעד הערב היה קרב אלא דלכתחילה מצותו להקריב בזמנו כדתנן במתני׳ דתמיד נשחט וא״כ ה״ה להתפלה והרמב״ם ז״ל שכתב בחבורו בפ״ג מהלכות תפלה הלכה ב׳ כבר אמרנו שתפלת המנחה כנגד תמיד של בין הערבים תקנו זמנה ולפי שהיה תמיד קרב בכל יום בט׳ שעות ומחצה תקנו זמנה מט׳ שעות ומחצה והיא הנקראת מנחה קטנה ולפי שבע״פ שחל להיות בע״ש היו שוחטין את התמיד בו׳ ומחצה אמרו שמתפלל מאחר שש שעות ומחצה יצא וכו׳ וזו היא נקראת מנחה גדולה וכו׳ הא למדת שזמן מנחה גדולה מו׳ ומחצה עד ט׳ ומחצה וזמן מנחה קטנה מט׳ ומחצה עד שישאר מן היום שעה ורביע וי״ש לו להתפלל עד שתשקע החמה הנה הוא ז״ל ביאר זמן התחלת שתיהן והמשך בלהם ואכתי לא נודע לנו טעם לשיעור המשך מפני מה הוא שאמרו כך ונהי דלהטעם לזמן ההתחלה והמשך למנחה גדולה לא איכפת לן כ״כ דאינה אלא בדיעבד כדכתב שהמתפלל מאחר ו׳ ומחצה יצא מיהו במה שכתב לזמן המשך למנחה קטנה עד י״א חסר רביע וזהו כר׳ יהודה וכדאמרו בגמרא דעבד כמר עבד וכו׳ ועיקר הטעם לשיעור המשך הזמן אכתי לא נתברר לן ואם נאמר דכך ס״ל ג״כ בתמיד של בין הערבים לזמן המשך מהקרבתו לכל חד וחד כדאית ליה וכדקאמר התם דף כ״ו ע״ב מפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב וכו׳ אכתי היא גופה מנא לן זה דהיה קרב והולך עד הערב וכן לר׳ יהודה דקאמר התם שכן תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה לא נודע לן מהיכן למד ר׳ יהודה שלא היה קרב אלא עד פלג המנחה וכמה שכתבו התוס׳ שם עד פלג המנחה תימא מנא ליה וכו׳ וי״ל דר״י ס״ל דתפלה כנגד קטרת תקנוה כבר כתבתי לעיל ד״ס לא הוקשה תפלת מנחה וכו׳ דלכאורה דברי התוס׳ קשים דהא בהדיא גרים התם דמתמיד של בין הערבים הוא דלמד ואמרתי שאפשר גי׳ התוס׳ היתה כמו שמצאתי הגי׳ בתוספתא כתיבת יד על קלף ישן אשר לפני דלא גרים בדברי ר׳ יהודה שהכי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה ולא כהגי׳ בתוספתא בדפוס וכך היתה הגי׳ בגמ׳ אשר לפניהם ולא כגי׳ הגמ׳ אשר לפנינו. ומיהו לידע טעם זמן המשכת התמיד של בין הערבים עד הערב לרבנן על כרחך דאתיין לשיטתא דהאי ש״ס דהכא וכדמפרש לעיל לטעמייהו בתמיד של שחר עד חצות משום דדרשי שנים ליום חלוק את היום וא״כ חצי היום לתמיד של שחר וחצי היום לתמיד של בין הערבים ושל שחר נמשך הכשר זמנו עד חצות ושל בין הערבים עד הערב. וזהו לרבנן. ולר׳ יהודה אין לנו אלא כדכתבו התוס׳ שם ד״ה יעקב תיקן תפלת ערבית וכו׳ דמפ׳ גיד הנשה משמע שהתפלל ערבית בעוד יום דהא אחר שהתפלל הוה דעתיה למיהדר ולרבי יהודה דאמר מן תפלת מנחה עד פלג המנחה ניחא לפי שאח״כ זמן תפלת ערבית. וזהו לפי שיטת ר״ת ריש מכלתין כמו שנתבאר לעיל שם דאלו לשיטת הגאונים אין ראיה מתפלה לק״ש כמבואר הכל למעלה. נקטינן מיהא מדבריהם דלר׳ יהודה שפיר הוא דאהא מה שאמרו יעקב תיקן תפלת ערבית והיא מבעוד יום וממילא נשמע דלר׳ יהודה הי אפשר להמשיך זמן מנחה עד הערב והא דקאמר עד פלג המנחה משמע דעד כאן זמן מנחה ותו לא משום דבעי למיקבע זמניה הלכך פלגיה להזמן פלגא קמא למנחה ופלגא בתרייתא לערבית. ותו דגרסינן בתוספתא פ״ג תפלת ערב אין לה קבע ר״א בר׳ יוסי אומר עם נעילת שערים אמר ר״א בר׳ יוסי אבא היה מתפלל אותה עם נעילת שערים. כך היא הגי׳ בתוספתא כתיבת יד אשר לפני. ובספרי הדפוס מהופכת היא וגי׳ הכתיבת יד יותר נראית ואין נ״מ בזה. מיהת שמעינן דתפלת ערבית בעת נעילת שערים היא והיינו נעילת שערי היכל שהיה ביום אחר הדלקת הנרות כמוזכר לעיל דאין לנו לפרש להא נעילת שערי שמים דא״כ היה קשה לרב דס״ל הכא דהיינו זמן תפלת נעילה כדלעיל מאי איכא בין תפלת ערבית לתפלת נעילה ואמאי קרי לה לנעילה צלותא יתירתא. והשתא לשיטתיה דרב דכר׳ יהודה ס״ל כדאמר הכא לעיל שהיה מתפלל מנחה כשהשמש בראש דקלי והוא ג״כ זמן נעילת שערי היכל וכדלעיל בשם הר״ן לפ״ז על כרחך בהן סמוכין זה אחר זה ודקתני בתוספתא זמן ערבית עם נעילת שערים היינו אחר שכבר ננעלו וזה היה מיד אחר הדלקת הנרות. וא״כ הקטרת שהוא קודם לנרות אז הוא פלג המנחה הרי דמנחה זמן קטרת נמשכת עד זמן הדלקת הנרות שהוא סמוך לנעילת שערי היכל ולאחר נעילת שערים זמן ערבית הוא וזהו הכל אליבא דר׳ יהודה כאשר זכרנו מזה לעיל ד״ס לא הוקשה ועיקר סמך הלמוד לרבי יהודה מיעקב הוא דלמד שהתפלל ערבית מבעוד יום וא״כ זמן המנחה אינו אלא עד פלג המנחה לדידיה. מעתה נתבאר לנו טעמייהו דר״י ורבנן לכל חד וחד כדאית ליה זמן המשכה בין בתפלת השחר ובין בתפלת המנחה וכן לזמן תפלת ערבית דנלמד זה מזה וזה מבואר הוא. ונבאר עוד מה דאיכא נ״מ לדינא מהני טעמי דאמרן. וזהו לענין הפלוגתא דהכא אם תפלת ערבית רשות או חובה. שהרי כתבנו למעלה דהך פלוגתא דהכא תליא בפלוגתא אם תפלות אבות תקנו או כנגד תמידין תקנום. ונתבאר למעלה ג״כ דאפי׳ למ״ד אבות תקנום על כרחך דאתיין נמי להא דסמכינהו רבנן. ג״כ אקרבנות דאל״כ תפלת מוסף להאי מ״ד מאן תיקנה. וזהו שכתב הרמב״ם בפ״א מתפלה בהלכה ה׳ וכן תקנו שיהא מנין התפלות כמנין הקרבנות וכו׳ וכל יום שיש בו קרבן מוסף תקנו בו תפלה שלישית כנגד קרבן מוסף. ודבריו ז״ל כמ״ד תפלות כנגד הקרבנות. ומיהו אפי׳ למ״ד אבות תקנום ע״כ לענין זה דנמי נ״ל תפלת מוסף כנגד קרבן מוסף וזה כבר נכלל בדברינו למעלה ואין אנו צריכין כאן לזה. כ״א זאת אשר נבאר כאן דזהו פשוט דלמ״ד אבות תקנום א״כ כולן שוין לדינא דמהיכי תיתי לן לחלק ולומר זו חובה וזו רשות וכל שלשה אבות שוין עלינו לטובה. אבל למ״ד עיקר התפלות כנגד תמידין תקנום ממילא מבואר הוא מהש״ס דהכא ודהתם דתפלת הערבית רשות היא שאינה אלא כנגד אברים ופדרים שאינם מעכבים הכפרה. וכינו מיהת ממה שנתבאר דלר׳ יהודה דמוכרח הוא לדידיה דס״ל תפלות מאבות למדו דאל״כ תפלת ערבית מבעוד יום מנא ליה וכן לענין זמן מנחה עד כמה היא נמשכת ותו לא וע״כ כדלעיל שמעינן דר׳ יהודה ס״ל כמ״ד תפלת ערבית חובה היא ולרבנן איכא למימר דס״ל כמ״ד רשות. ומעתה יצא לנו עוד נ״מ לדינא מהאי גופיה וזה אם תפלת נעילה פוטרת של ערבית אי לא וזהו לשיטתא דהאי ש״ס דתלי הא בהא אלא דהיא גופה טעמא בעיא דמאי לא נימא שאפי׳ למ״ד שחובה היא בכל ימות השנה משום דליכא תפלה אחרת בזמנה אבל ביוה״כ דאיכא תפלת נעילה ונקראת צלותא יתירתא שאין רמז לה לא לקרבנות ולא לשום דבר אלא שחכמים מדעתם תקנוה כדי להרבות בתפלה ואף להא דקאמר הכא לעיל מנין לנעילה וכו׳ מ״מ רמז זה אינגו מוסכם כ״א לציבור וכדלעיל ועוד דמיהת אינה דומה לג׳ תפלות שבכל יום דכתיבי בדניאל דזמנין תלתא כתיב וכן דוד ערב ובקר וצהרים הוא דקאמר וא״כ למה לא נאמר דמיהת בדיעבד אם לא התפלל של ערב יצא בתפלת נעילה. ואין לנו להשיב בזה ולחקור אי מסתברת היא או לא מאחר דאשכחן טעמא דמסתברא עפי לשיטתא דהאי ש״ס וזה הוא למאי דאמר הכא לעיל רב כר׳ יהודה ס״ל שהתפלל מנחה בזמן פלג המנחה והרי רב ס״ל דנעילה זמנה בנעילת שערי שמים והוא בתחלת הלילה כמו שמוכרח מהאי ש״ס להאי פירושא ובארתי לעיל בד״ה רב אמר שדעת הר״ן נוטה לזה ע״ש א״כ אין זמנה כאחד דזמן ערבית עיקר תקנתה מבעוד יום הוא לר׳ יהודה וכן לרב דקאי בשיטתיה ומעתה היאך זו פוטרת את זו לרב דזמן נעילה בתחילת הלילה בעת נעילת שערי שמים היא וזהו אחר זמן ערבית ואפי׳ בדיעבד אין מקום לומר נעילה פוטרת של ערבית להאי מ״ד שהרי כבר עבר זמנה. ולא קשיא מהא דאמרו לעיל בשם רב דנעילה פוטרת של ערב דהאי פריכא הוא דלא אמר רב מעולם הכי כמבואר הכל לעיל וזה ודאי נמי פשוט הוא לאידך מ״ד לעיל דאמר דנעילה בזמן נעילת שערי היכל שהוא ביום פשיטא דלא שייך לומר דפוטרת של ערבית להאי מ״ד דבזמן צאת כוכבים היא אם אמרינן כמ״ד ערבית חובה היא אלא דהיא גופה תליא נמי בזה כמו שנתבאר. מיהת זה למדנו דנתבאר לנו לטעמא דהאי ש״ס דתלי פלוגתא זו אם נעילה פוטרת ערבית או לא בפלוגתא אם ערבית רשות או חובה דלאו כפשטא היא דאם ערבית רשות בלאו הכי לא שייך למימר פוטרת או לא פוטרת אלא דעיקר הדבר בזמן של זו וזו הוא תלוי וכדאמרן ועוד יש ללמוד ממה שנתבאר איזו נ״מ ולא נאריך יותר במקום אחר:

מעשה בתלמיד אחד שבא ושאל וכו׳. האי עובדא דר״ג ור׳ יהושע נשנית בבבלי פרקין דף כ״ח קצת נשתנית בנוסחא. דהכא אמרו מינו אח״כ לר״א בן עזריה

פירוש מבעל ספר חרדים

וכמוהו בלשון ספר הזוהר: עלה על מיטתו. ונזכר שלא התפלל ערבית: אין מטריחין. כיון דתפלת ערבית רשות: מן דהוינא. כשהייתי עושה כן: מפחד בלילא. מתבהל בחזיונות רעים: לית לך אלא כהדא. כלומר ולכך אני אומר דאין לבטל בתפילת ערבית מי שהורגל לאומרה לבטלה מפני טורח ואין לנו קולא אחרת רק זו שיכול להקדימה קודם זמנה אם ירצה: תני תמן. מי שעלה מבבל הודיע לחכמי ארץ ישראל ברייתא דמייתי על דרך דאמר

שנויי נוסחאות (ס״ג) ר״ז כל מאן גד״ו רבי זעירא כל מן ובכי״ר מאן ליתא. (ס״ז) ר״ח גד״ו רבי חנינא. (ס״י) הוועד בכי״ל המדרש. (סי״ב) ויעידו בך גד״ו ויעידוך. חוצפית המתורגמן גד״ו חצפית התורגמן. (סי״ג) התחילו כל העם ועמדו גד״ו התחילו ועמדו כל העם. (סי״ז) לעזרא וכמה בכי״ל לעזרא ואית דמרין שיוו דמיין לדידיה וכמ״ה.

מערכת הערוך עד שריננו כל העם בערוך (ע׳ רן א׳) מביא על הגמ׳ (יבמות כ״ו ע״א) ברננה לא מפסקינן. על שפת לשון ודבת עם (יחזקאל ל״ו ג׳) תרגום ורננת עמא וכתב בעל מוסף הערוך ופעם המלה קלא דלא פסיק הן קול טוב הן רע:

עמודי ירושלים

ומינו את ראב״ע בישיבה בן ט״ז שנה כו׳. הנה ראיתי בס׳ הפרדס הגדול (סי׳ רנ״ד) שכתב אמר ראב״ע הרי אני כבן שבעים שנה דאהדריה ג׳ חליה תליסר חיוורתא וצ״ע לכאורה דהא בש״ס ברכות (כ״ח א׳) איתא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש לי׳ ניסא ואהדרו לי׳ תמני סרי דרי חיוורתא ואיך כ׳ רש״י י״ג. אמנם מצאתי להאבודרהם (בסדר הגדה ופירושה) שכ׳ ולא אמר בן שבעים שנה אלא שקפצה עליו זקנה כדאמרינן בירושלמי ברכות שלא הי׳ כ״א בן י״ג שנה ובשביל שלא יבזוהו כשנתמנה נשיא ושבא לא יהי׳ דבריו מקובלים נעשה לו נס לכבודו מן השמים ובא לו י״ג שורות של שער לבן כמלוא שנים והי׳ דומה לאיש שיבה עכ״ל ומבואר שהי׳ גירסתו בירושלמי י״ג שנה וי״ג שורות וי״ל דב״ה גירסת רש״י וא״ש. אולם צל״ע על האבודרהם שהביא זה מהירושלמי ולא הביא מה דמבואר בבבלי. וכמו כן יש להעיר על שו״ת רשד״ם (חיו״ד סי׳ קנ״ב) שכ׳ וז״ל או לא ידע מה שעשו ישראל לר״ג שהעבירוהו חבריו ולא נמנע ראב״ע מלקבל עליו אחר שרצו בו ישראל שהיה בחור כמו שבא בירושלמי פ׳ תפלת השחר עכ״ל דאמאי לא הביא זה מהבבלי: אולם ראיתי ביוחסין שכ׳ המגיה שם שזה הוספה בבבלי ואינו מהש״ס וא״ש. ועי׳ בשאלות ותשובות ה״ר לוי בן חביב (הנקרא בשם שו״ת הרלנ״ח) בסוף אגרת הסמיכה שכתב שלא חלקו שני התלמודים כי בש״ס דילן מונה מעת שנולד ולהסכים עם מה דהי׳ לו תמני סרי דרי חוורתא כמנין שנותיו. אמנם בירושלמי שלא דקדקו בבנין השורות ואמרו סתם נתמלאו כל ראשו שיבות לא מנו כי אם מיום שנכנס.